

CZU: 341.67

INSTRUMENTE JURIDICE ȘI ACTIVITĂȚI PRIVIND NEPROLIFERAREA ARMELOR DE DISTRUGERE ÎN MASĂ

Victoria ARHILIUC

Universitatea de Stat din Moldova

Odată cu crearea armelor de distrugere în masă (nucleare, biologice, chimice) a apărut necesitatea universalizării sistemului de tratate internaționale în vederea interzicerii proliferării acestui tip de arme. Posibilitatea deținerii armelor de distrugere în masă de către entități teroriste, amenințările și provocările din partea statelor care sfidează normele de drept internațional necesită consolidarea eforturilor în domeniul securității globale.

Cuvinte-cheie: arme de distrugere în masă, neproliferare, instrumente juridice, securitate globală.

LEGAL INSTRUMENTS AND ACTIVITIES REGARDING NONPROLIFERATION OF WEAPONS OF MASS DESTRUCTION

Together with the creation of weapons of mass destruction had appeared the necessity of universalization of the treaty system regarding the interdiction of proliferation of this type of weapons. The possibility to possess the weapons of mass destruction by terrorists entities, the threats and challenges from the states that defying the norms of international Law, require a consolidation of efforts in the field of global security.

Keywords: weapons of mass destruction, nonproliferation, legal instruments, global security.

Introducere

Primejdia proliferării armelor de distrugere în masă este o problemă a securității globale și necesită a fi neutralizată efectiv.

Fără îndoială, armele de distrugere în masă în posesia statelor ostile, instabile, sau a organizațiilor teroriste amenință puternic ordinea publică mondială. Amenințarea cu arme de distrugere în masă este amplificată de proliferarea lor în curs de desfășurare, de transportarea acestor arme și a materialelor relevante de la producători la cumpărători. Ca agent primejdios al proliferării este recunoscută Coreea de Nord ai cărei clienți sunt Iran, Libia, Siria, Egiptul și Pakistanul [1].

În februarie 2004 omul de știință din Pakistan A.Q.Khan a deschis Web-ul global de traficare ascunsă a materialelor ilicite între actori privați, așa-numita „proliferare secundară”. Proliferarea armelor ducea către surse din China și Rusia, precum și către companii stabilite în Europa. Osama Bin Laden în relatările sale descria achiziția armelor nucleare ca „obligație religioasă”. Președintele SUA Gh.Bush a descris armele de distrugere în masă în mâinile teroriștilor ca primă resursă – mijloc preferat pentru viitoarea lor ideologie de sinucidere și omor întâmplător [2].

O atenție sporită asupra controlului în domeniul proliferării armelor de distrugere în masă a fost manifestată odată cu elaborarea unui set de acorduri *ad hoc* de neproliferare între diverse țări. Armele nucleare și tehnologiile relevante sunt aparent controlate prin Tratatul de neproliferare a armamentului nuclear [3], prin Tratatul privind interzicerea totală a testelor nucleare [4] și supravegheate de Agenția Internațională a Energiei Atomice (AIEA). Armele biologice sunt interzise de Convenția privind interzicerea armelor biologice și toxice și a armelor chimice, de Convenția privind interzicerea armelor chimice cu supravegherea Organizației pentru interzicerea armelor chimice [5].

Material. Tratatate încheiate în domeniul neproliferării armelor de distrugere în masă

Tratatul de neproliferare a armamentelor nucleare (NPT) a fost deschis spre semnare la 1 iulie 1968 și a intrat în vigoare la 5 martie 1970. NPT numără în prezent 189 de state părți. RPD Coreeană a anunțat unilateral în 2003 că se retrage din Tratat, iar Israelul, India și Pakistanul nu sunt părți la NPT. Inițial s-a stabilit ca durata Tratatului să fie de 25 de ani de la intrarea în vigoare.

La fiecare 5 ani au loc conferințe de examinare a implementării Tratatului. La Conferința din 1995 de examinare a aplicării prevederilor Tratatului privind neproliferarea armelor nucleare, acesta a fost prelungit pe o durată nelimitată. Pentru obținerea acordului tuturor statelor-părți cu privire la prelungirea pe o durată nelimitată a

Tratatului a fost adoptată Rezoluția privind Orientul Mijlociu, ale cărei principale prevederi se referă la susținerea procesului de pace în regiune, reafirmă dezideratul ca toate statele din regiune să adere la NPT și să supună facilitățile nucleare controlului AIEA, solicită tuturor statelor din Orientul Mijlociu să ia măsuri concrete în vederea realizării obiectivului ca această regiune să devină o zonă liberă de arme nucleare.

Tratatul recunoaște cele 5 state-membre permanente ale Consiliului de Securitate al ONU ca state posesoare de arme nucleare: SUA, Federația Rusă, Marea Britanie, Franța și China.

Tratatul prevede ca statele neposesoare de arme nucleare să încheie cu AIEA acorduri de garanții (verificare), care se aplică „surselor sau materialelor speciale fuzionabile” produse, prelucrate sau utilizate pe teritoriul acestora. Statele posesoare de arme nucleare se angajează să nu transfere arme nucleare sau alte dispozitive explozive nucleare și să nu sprijine, încurajeze sau să determine orice stat neposesor de arme nucleare să le producă sau să le obțină pe orice altă cale.

Statele neposesoare de arme nucleare se angajează să nu producă, să nu primească și să nu obțină în niciun fel arme nucleare sau alte dispozitive explozive nucleare.

Toate statele-părți se angajează să faciliteze și să participe la schimbul de echipamente, materiale și informații științifice și tehnice pentru utilizarea pașnică a energiei nucleare, să participe cu bună-credință la negocieri asupra stabilirii de măsuri eficiente pentru încetarea cursei înarmărilor și pentru dezarmare nucleară, precum și pentru instituirea unui tratat de dezarmare generală și completă sub control internațional strict și eficient.

Tratatul de neproliferare a armamentelor nucleare reprezintă fundamentul regimului juridic, internațional în domeniul neproliferării armelor nucleare și al dezarmării nucleare.

La Conferința de evaluare a NPT (3-28 mai 2010) Federația Rusă și România au prezentat un document de lucru comun intitulat „Repatriation of All the Russian – origin Fresh Highly Enriched Uranium as well as spent Fuel from Romania”.

Repatrierea completă a întregii cantități de combustibil ars de origine rusească (uraniu îmbogățit) s-a realizat la sfârșitul lunii iunie 2009, cu sprijin american pe calea aerului, fapt ce contribuie la realizarea obiectivelor de prevenire a acțiunilor teroriste. Această acțiune s-a încadrat în programul de returnare a combustibilului rusesc din reactoarele de cercetare – RRRFR (Russian Research Reactor Fuel Return), parte a programului Inițiativă Globală de Reducere a Amenințărilor (Global Treat Reduction Initiative – GTRI). Scopul principal al acestui program este de a accelera eforturile statelor în realizarea obiectivelor de neproliferare nucleară, prin eliminarea combustibilului înalt îmbogățit. Cu acest prilej a fost returnată și cantitatea de HEU existentă în România, de origine americană, de la reactorul TRIQA.

Tratatul pentru interzicerea totală a experiențelor nucleare (CTBT)

Tratatul pentru interzicerea totală a experiențelor nucleare (Comprehensive Nuclear Test-ban Treaty – CTBT) a fost adoptat la Adunarea Generală a ONU la 10 septembrie 1996 și deschis pentru semnare la 24 septembrie 2006.

CTBT urma să intre în vigoare la 180 de zile după ratificarea sa de către toate statele care posedă instalații nucleare semnificative incluse în Anexa la Tratat. Aceasta cuprinde 44 de state. Până când Tratatul a fost semnat de 184 de state și ratificat de 67 de state, dintre care 36 incluse în Anexă. Tratatul nu este încă în vigoare, deoarece o serie de state aflate în Anexă fie nu au semnat documentul (Coreea de Nord, India, Pakistan) fie nu l-au ratificat (China, Egipt, Iran, Israel, SUA).

La 19 noiembrie 1996 printr-o decizie a statelor semnatare a fost constituită o Comisie pregătitoare a CBTO. Comisia are statut de organizație internațională finanțată de statele semnatare ale CBTO, rolul său fiind acela de a pune bazele regimului global de verificare a aplicării Tratatului și de a pregăti intrarea acestuia în vigoare.

Regimul de verificare a testelor nucleare este proiectat pentru a detecta orice explozii nucleare efectuate pe pământ, în subteran, în mediu subacvatic sau în atmosferă. Scopul regimului de verificare este de a monitoriza respectarea prevederilor CTBT, care interzic toate exploziile nucleare. Regimul de verificare constă din următoarele elemente: Sistemul Internațional de Monitorizare (International Monitoring System – IMS), Centrul Internațional de Date (International Data Centre – IDC), Infrastructura Globală de Comunicare (Global Communications Infrastructure – GCI) și Inspecțiile în teren (on-site inspections – OSI) [6].

Tratatul cu privire la interzicerea totală a testelor nucleare (CTBT) a fost ratificat de către Republica Moldova la 16 noiembrie 2006.

Agenția Internațională pentru Energia Atomică

Un rol esențial în promovarea neproliferării nucleare îl deține Agenția Internațională pentru Energie Atomică (AIEA), care este o organizație internațională creată sub egida ONU în 1957 cu sediul la Viena. Princi-

pala ei sarcină este să contribuie la dezvoltarea și folosirea practică a energiei atomice în scopuri pașnice și la dezvoltarea cercetărilor științifice în acest domeniu [7].

Obiectivul principal al activității AIEA este utilizarea în siguranță și în scopuri pașnice a tehnologiilor nucleare. Activitatea Agenției Internaționale pentru Energie Atomică este împărțită în trei domenii: garanții și verificări; siguranță și securitate; utilizarea în scopuri pașnice a energiei nucleare.

Organele principale ale Agenției sunt Conferința Generală, Consiliul Governorilor și Secretariatul. AIEA are 158 țări membre [8].

Conferința Generală este compusă din toate statele-membre și se reunește o dată în an, în septembrie, aprobă raportul anual, bugetul, cererile de aderare și alege membrii Consiliului Governorilor.

Consiliul Governorilor susține activitățile curente ale Agenției, este compus din 35 de state-membre, alese pe principiul rotației geografice și se reunește de cinci ori în an, iar în situații speciale mai des.

Adoptă programul bianual al Agenției, face recomandări Conferinței Generale privind bugetul AIEA și rapoartele de activitate ale Agenției pe diferite domenii.

Secretariatul AIEA este compus din șase departamente: cooperare tehnică; energie nucleară; siguranță și securitate nucleară; management, știință și aplicații nucleare; garanții.

AIEA este condusă de un Director general.

Republica Moldova a devenit membră a AIEA în rezultatul aderării consfințite prin actul de ratificare a statutului Agenției la 14 august 1997. Republica Moldova a ratificat Acordul cu AIEA privind aplicarea garanțiilor în raport cu Tratatul de neproliferare a armelor nucleare, iar la data de 14 decembrie 2011 a semnat Protocolul Adițional la acest Acord. Totodată, la 16 mai 2006 a fost aprobată Legea nr.III privind desfășurarea în siguranță a activităților nucleare și radiologice, prin care a fost instituită Agenția Națională de Reglementare a Activităților Nucleare și Radiologice (ANRANR) [9].

Cooperarea Republicii Moldova în cadrul AIEA contribuie la pregătirea specialiștilor din țara noastră în domeniile de competență ale Agenției, precum și la sporirea capacităților de detectare și combatere a traficului ilicit de materiale nucleare și radiologice. De asistență tehnică acordată de AIEA au beneficiat instituțiile publice centrale și locale care activează în domeniul radioprotecției, securității surselor radiologice, monitorizării poluării mediului cu radionuclizi, reacționării eficiente în situații excepționale, transferului și implementării tehnologiilor nucleare în sfera medicinei, ecologiei ș.a.

În rezultatul dinamicii pozitive a raporturilor cu AIEA a fost semnat Programul Cadru de Țară 2012-2017 (CPF), a fost luată decizia comună privind deschiderea la Chișinău a Centrului de instruire continuă a cadrelor în domeniul securității nucleare și cibernetice (NSSC) [10].

Sub auspiciile AIEA Republica Moldova a semnat, a aprobat sau a aderat la un șir de acorduri, tratate, convenții internaționale, printre care: Tratatul cu privire la neproliferarea armelor nucleare din 1 iulie 1968 publicat la 30.11.1993 în Monitorul Oficial nr.011, intrat în vigoare la 30.11.1993; Statutul Agenției Internaționale pentru Energia Atomică, publicat la 14.08.1997 în Monitorul Oficial nr.053, promulgat la 17.07.1997; Convenția privind răspunderea civilă pentru daune nucleare, încheiată la Viena la 21 mai 1963, publicată în Monitorul Oficial nr.014, promulgată la 28.01.1998, data intrării în vigoare: 26.02.1998; Convenția de la Viena privind protecția fizică a materialelor nucleare din 1979, publicată la 26.02.1998 în Monitorul Oficial nr.014, data intrării în vigoare: 26.02.1998; Convenția de la Viena cu privire la notificarea rapidă a unui accident nuclear din 26 septembrie 1986, publicată la 26.02.1998 în Monitorul Oficial nr.014 [11], data intrării în vigoare: 26.02.1998.

În perioada 17-21 septembrie 2018 la Viena a avut loc cea de a 62-a Conferință Generală a Agenției Internaționale pentru Energie Atomică, la care a participat delegația Republicii Moldova, condusă de Ion Apostol, directorul ANRANR – Agenția Națională de reglementare a activităților nucleare și radiologice.

La eveniment au fost prezenți peste 2500 de participanți din 153 de state-membre. În timpul conferinței au fost adoptate un șir de rezoluții care au drept scop consolidarea în continuare a activității AIEA în domeniile științei și tehnologiei nucleare, siguranței și securității nucleare, garanțiilor nucleare și cooperării tehnice.

Pe lângă participarea la sesiunile plene, membrii delegației au participat și la un șir de evenimente organizate în cadrul Conferinței ce țin de implementarea Planului integrat de Suport al Securității Nucleare, în cadrul cărora statele membre au împărtășit experiența în fortificarea regimului de securitate nucleară; de implementarea platformei noi informaționale „State Declaration Portal” a Departamentului Garanții Nucleare; de înfrunarea ofițerilor naționali de legătură pentru implementarea proiectelor de asistență tehnică a AIEA la nivel național, regional și internațional.

Conducătorul delegației Republicii Moldova a ținut un discurs în cadrul ședinței plenare, în care au fost trecute în revistă progresele Republicii Moldova [12] în ce privește implementarea standardelor AIEA în domeniul securității nucleare și radiologice. În același timp, a fost subliniată importanța cooperării regionale și internaționale în domeniul prevenirii, detectării și combaterii terorismului nuclear, traficului de substanțe radiologice și a altor riscuri în domeniu.

Au fost aduse mulțumiri AIEA, Departamentului de Energie al SUA, Departamentului de Apărare al SUA, Comisiei Reglementare nucleară a SUA și Autorității Suedeze de Securitate Radiologică pentru suportul continuu în dezvoltarea infrastructurii de reglementare radiologică și nucleară în Republica Moldova.

În perioada 22-26 octombrie 2018 Agenția Națională de reglementare a activităților nucleare și radiologice în comun cu Institutul Oncologic a organizat, în cadrul proiectului de asistență tehnică a AIEA Mot 0005 „Developing and sustaining Nuclear and Radiological Human Resources Education, Training and Maintenance”, cursul de instruire privind radioprotecția în practicile medicale. Scopul cursului a inclus sporirea nivelului de cunoștințe în radioprotecție și securitate radiologică, în practicile de radiologie de diagnostic și radiologie intervențională pentru medici și tehnicieni radiologi.

Neproliferarea armelor biologice

La 10 aprilie 1972 a fost deschisă spre semnare, la Londra, Moscova și Washington, Convenția privind interzicerea dezvoltării, producției și stocării armelor bacteriologice și cu toxine și distrugerea acestora (BWC), intrată în vigoare la 26 martie 1975. Rezultat al negocierilor multilaterale de la Geneva, Convenția (BWC) a fost adoptată prin Rezoluția Adunării Generale a ONU nr.2826 (XXVI) și este complementară „Protocolului privind interzicerea folosirii în război a gazelor asfixiante, toxice sau similare și a mijloacelor bacteriologice de luptă”, semnat la Geneva, la 17 iunie 1925.

BWC este primul Tratat universal care interzice o întreagă categorie de arme de distrugere în masă [13].

Conform art.1 al Convenției (BWC), statele-părți nu pot dobândi sau deține arme biologice în nicio circumstanță. De asemenea, Convenția interzice statelor-părți dezvoltarea, producerea, stocarea sau achiziționarea de agenți biologici sau toxici în cantități care nu justifică folosirea acestora în scopuri pașnice. În prezent 178 de state sunt părți la BWC.

Periodic (din 5 în 5 ani) au loc Conferințe de evaluare a aplicării Convenției. Cea mai recentă Conferință de Evaluare a BWC a avut loc la Geneva, în perioada 7-25 noiembrie 2016, următoarea fiind preconizată să se desfășoare în 2021 [14].

Republica Moldova a aderat la BWC la 5 noiembrie 2004, care a intrat în vigoare pentru țara noastră la 28 ianuarie 2005 [15]. Acest Tratat constituie un element-cheie al eforturilor comunității internaționale în contracararea armelor de distrugere în masă [16].

Cu toate acestea, deși formal Convenția a interzis armele biologice, *de facto* ea nu a reușit să asigure un regim cuprinzător de neproliferare a lor. Lipsesc și mecanismul obligatoriu de monitorizare a implementării dispozițiilor acestui document. Este alarmantă extinderea pe scară largă de către Pentagon a sistemului de obiective biologice militare închise, cu motivarea sporirii pericolului de bioterorism [17].

Convenția privind interzicerea armelor chimice

Armele chimice sunt arme de distrugere în masă ce conțin substanțe chimice toxice care pot cauza moartea, incapacitatea permanentă sau temporară la om sau la animale, precum și munițiile și dispozitivele, orice echipamente concepute special pentru a fi utilizate în răspândirea acestor toxine.

După efectele pe care le produc asupra organismului uman, agenții chimici de luptă se împart în agenți toxici, agenți paralizanți și agenți psihochimici.

Agenți toxici sufocanți: produc moartea sau intoxicații grave prin inhalare (clor, fosgen); sangvini: acționează prin inhalare și se distribuie în organism prin sânge (acid cianhidric, arsină); vezicanți: sunt substanțe uleioase ce acționează prin inhalare de aerosoli sau prin contact cu pielea (iperită sau gaz muștar, lewisită); neurotoxici: produc paralizia mușchilor care asigură deplasarea a celor respiratorii și a mușchilor cardiac (tabun, sarin, soman, ciclosarin).

Agenți paralizanți: afectează sistemul nervos central și cel periferic, sunt împrăștiați sub formă de aerosol (benzilat de 3-chinuclidinil).

Agenți psihochimici: sunt în general arme neletale cu proprietăți incapacitante, depresive, halucinogene, care scot din luptă trupele inamice prin provocarea de psihoze individuale sau de grup. Se folosesc ca aerosoli (scopolamină, derivați ai opiului, fentahil, morfină, afrodisiace).

Convenția este un tratat privind controlul armelor care interzice producerea, stocarea și folosirea armelor chimice. Denumirea completă a tratatului este Convenția privind interzicerea dezvoltării, producerii, stocării și folosirii armelor chimice și distrugerea acestora [18] și este administrat de către Organizația pentru Interzicerea Armelor Chimice (OIAC).

Convenția a fost deschisă spre semnare la 13 ianuarie 1993 și a intrat în vigoare în 1997.

În septembrie 2013 Siria a aderat la Convenție, ca parte a unui acord pentru distrugerea armelor chimice ale Siriei [19].

Israelul a semnat, dar nu a ratificat acordul, în timp ce alte țări, state-membre ale ONU (Egipt, Coreea de Nord și Sudanul de Sus), nu au semnat și nici nu au aderat la Tratat.

Republica Moldova a ratificat Convenția privind interzicerea dezvoltării, producerii, stocării și utilizării armelor chimice și distrugerii acestora la 19 iulie 1995 prin Hotărârea Parlamentului nr.537-XIII din 19 iulie 1995, instrumentul de ratificare fiind depozitat la 8 iulie 1996 la Secretariatul General al ONU. Pentru Republica Moldova Convenția a intrat în vigoare la 29 aprilie 1997 [20].

În anul 1997 a fost creată Organizația pentru interzicerea dezvoltării, producerii, stocării și utilizării armelor chimice, precum și distrugerii acestora (OIAC).

Convenția privind armele chimice interzice utilizarea pe scară largă, dezvoltarea, producerea, stocarea și transferul de arme chimice.

Producția foarte limitată pentru scopuri de cercetare, medicale, farmaceutice sau de protecție este permisă. Principalele obligații ale statelor-membre în temeiul Convenției este de a impune și menține această interdicție, precum și de a distruge toate armele chimice existente. Toate activitățile de distrugere trebuie să aibă loc sub supravegherea OIAC.

În mai 2018, părți ale Convenției erau 193 de state, care acceptă obligațiile acesteia.

Republica Moldova a semnat Convenția la 13 ianuarie 1993, fiind ratificată prin Hotărârea Parlamentului nr.537-XIII din 19 iulie 1995 și intrată în vigoare în RM la 29 aprilie 1997.

În ianuarie 2018, peste 96% din stocurile globale de arme chimice declarate au fost distruse. Convenția prevede evaluarea sistematică a facilităților de producție a substanțelor chimice, precum și investigarea acuzațiilor de utilizare și producție de arme chimice pe baza informațiilor secrete oferite de alte state.

Concluzii

1. Ordinea publică mondială continuă să fie amenințată de posibilitatea proliferării armelor de distrugere în masă. Aceasta poate avea loc în rezultatul transportării lor pe cale terestră, pe calea aerului sau maritimă. Primejdia proliferării armelor de distrugere în masă se amplifică prin traficele ascunse a materialelor ilicite de către persoane private.
2. Setul de acorduri de neproliferare încheiate între un mare număr de state au destinația să asigure controlul în domeniul neproliferării, fiind necesară însă consolidarea mecanismului de realizare a prevederilor tratatelor internaționale respective.

În paralel cu diferitele tratate relevante există țări care caută să dețină arme de distrugere în masă, fiind motivate de factori geopolitici, crize, inegalitatea puterii în regiune.

3. Republica Moldova este semnatară a tratatelor și acordurilor internaționale în domeniul neproliferării armelor de distrugere în masă, și-a asumat responsabilitățile prevăzute în instrumentele respective și sprijină activitățile ce vizează combaterea proliferării armelor de distrugere în masă.

Referințe:

1. Press Statement John Chapman, International Institute for Strategies Studies, North Korea's Weapons Programmes: A Net Assessment (jan., 21, 2004). <http://www.iiss.org/showdocument.php?%20docID=324> (Accesat: 01.12.2018).
2. President George W Busch, speech to the National Defence University (Feb., 11.2004) (Accesat: 06.12.2018)
3. www.cnan.ro >legislatie >tra.. (Accesat: 30.12.2018)
4. mpviena.mae.ro>node (Accesat: 30.11.2018)
5. Charles F.Parker, Controlling Weapons of Mass Destruction – An Evaluation of International Security Regime Significance 111 (2001).
6. <https://mpviena.mae.ro>>node; www.ctbto.org
7. www.iara.org (Accesat: 03.12.2018)
8. www.iaea.org; Henbarada ... ; www.austria.mfa.md (Accesat: 06.11.2018)

9. IAEA – Ambasada Republicii Moldova în Austria – Ministerul ... www.austria.mfa.md (Accesat: 06.12.2018).
10. Ibidem.
11. A se vedea: legislația internațională anranr.gov.md>legislația-internațională
12. www.anranr.gov.md (Accesat: 10.12.2018).
13. www.monitoruljuridic.ro/act/conv... (Accesat: 06.12.2018).
14. <https://www.mae.ro/node> (Accesat: 06.11.2018).
15. www.mfa.gov.md (Accesat: 06.12.2018).
16. www.disarmament.un.org (Accesat: 06.12.2018).
17. *Moldova se poate pomeni în epicentrul unui război biologic.* <https://noi.md/analitica/mold...> (Accesat: 14.02.2019).
18. United Nation, Treaty series <http://treaty.un.org> (Accesat: 07.12.2018).
19. Resolution 2118 (2013). United Nations. 27 septembrie 2013, p.1; <https://daccess-ods.un.org> (Accesat: 07.12.2018).
20. Dezarmare și Nepliferare – Ministerul Afacerilor Externe și... www.mfa.gov.md (Accesat: 10.12.2018).

Date despre autor:

Victoria ARHILIUC, doctor habilitat, profesor universitar, Facultatea de Drept, Universitatea de Stat din Moldova.

E-mail: arhiliucv57@yahoo.com

ORCID: 0000-0002-5694-5826

Prezentat la 21.02.2019